

VIŠESTRUKO, INTENZIVNO I KOMPETENTNO FILMSKO BAVLJENJE TEMOM NASILJA I MUČENJA

Hrvatski filmovi o građanskim, političkim i socijalnim pravima hrvatskih građana - Feljton *Hrvatski film, novinska kritika i društvo u 21. stoljeću* (26.)

Hrvatski se filmovi značajno bave građanskim, političkim i socijalnim pravima hrvatskih građana. Ovom prilikom osvrnut ćemo se na najdrastičnija kršenja ljudskih prava obrađena u hrvatskom filmu – ubijanja te mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja. Jedan od prvih filmova u kojemu je obrađena tematika su *Fine mrtve djevojke* (2002.) Dalibora Matanića. U derutnoj kućici uz prugu žive stanodavci, njihov sin i podstanari, a u to društvo jednoga dana ulaze dvije studentice. Mladić i njegova mama uskoro otkrivaju da su djevojke lezbijske ljubavnice, što ih u očima urbanog polusvijeta čini osobama kojima se bez grizodušja može učiniti bilo što (Jurica Pavičić, *Jutarnji*), pa tako jedna djevojka biva silovana, a druga bačena niz stube nakon fatalnog okršaja sa silovateljem (sinom gazdarice) na pruzi.

Zločinima počinjenima od strane hrvatskih vojnika u Domovinskom ratu bavi se Vinko Brešan u filmu *Svjedoci* (2003.), zasnovanom na romanu *Ovce od gipsa* Jurice Pavičića, nadahnutom ubojstvom obitelji Zec. Priča o trojici hrvatskih vojnika koji ubijaju srpskog civila, a zatim mu otimaju kći koja je bila svjedokom ubojstva, Brešan je izložio fragmentirano, skačući

kroz vrijeme i svaki put nam dajući novi komadić slagalice (Sanjin Petrović, *Jutarnji*).

U filmu *Duga mračna noć* (2004.) Antuna Vrdoljaka mladić Iva zauzimajući se za prijatelja Židova sukobi se s fašistima i vraća se u selo gdje ga od vlasti NDH spašava Mata, prijatelj iz djetinjstva koji se pridružio ustašama. Nakon rata, Iva spašava zarobljenog Matu od sigurne smrti, suočava se sa samoubojstvom oca kojeg su zlostavljali komunisti, samoubojstvom žene te zbog suprotstavljanja novim vlastima završava na Golom otoku.

U omnibusu *Seks, piće i krvoproliće* (2005.) posebno je šokantna epizoda Antonija Nuića koja počinje s *cipelarenjem*, a završava s puno neugodnijom tišinom glavnih junaka nakon što se frustrirani mladić i novopečeni otac okreće protiv vlastite supruge pod pritiskom svojih mačo-prijatelja navijača. Nuić je sugestivno dočarao tamnicu jednog preuranjenog braka i okrutnost mačističke kulture.

Film *Zapamtite Vukovar* (2008.) Fadila Hadžića inspiriran je knjigom *Glason protiv topova* i bavi se događajima nakon pada Vukovara. Radijskog novinara Glavaševića oda jedna od liječnica u bolnici, pa završi u hangaru s kolegom zajedno s predodređenima za strijeljanje. Kolegi će kožu, međutim, spasiti unovačeni srpski student koji ga, ogađen onim što se događa, pušta da pobjegne (Pavičić).

U filmu *Crnci* (2009.) Zvonimira Jurića i Gorana Devića prikazana su dva dana neimenovane slavonske jedinice. U filmu nema žena, protivnika ni nasilja, ali jedna scena u kojoj vojnik osvjetli podrum i na keramičkim pločicama vidimo krvave mrlje, dovoljno je da naglasi užasnu cjelinu (Pavičić). U *Metastazama* Branka Schmidta (2009.) prikazan je odnos četvorice kvartovskih

prijatelja, od kojih je u centru pozornosti nasilnik Krpa. Dragan Jurak je u *Jutarnjem* upozorio da je Rene Bitorajac preduhovit u ulozi uličarskog fašista, nasilnika i zlostavljača žena, te da film nikako nije smio završiti s njegovim kadrom, nego s glavnim likom, benignijim Filipom.

U *Majci asfalta* (2010.) Dalibor Matanić prikazuje bračni raskol jedne mlade hrvatske obitelji. Na Božić će suprug Janko *obrisati pod* Marom u reakciji očajnika svjesnog da su kola krenula nizbrdo. Mare grabi sedmogodišnjeg sinčića Bruna i odlazi od kuće na ciču zimu mrzlih, snijegom posutih zagrebačkih ulica (Pavičić). I film *Šuti* (2013.) Lukasa Nole bavi se obiteljskim nasiljem, ovaj put kao glavnom temom: pratimo potresnu sudbine glavne junakinje od najnovijih događaja, gdje svjedoči zlostavljanju kćeri, sve dublje u povijest gdje nju, brata i majku vidimo kao žrtve brutalnog oca (Oremović). Film je snimljen prema istinitoj priči s količinom nasilja dosad rijetko viđenom u domaćoj kinematografiji (Marko Njegić, *Slobodna*).

U *Ustavu Republike Hrvatske* (2017.) Rajka Grlića gorljivi desničar proustaških tendencija i obogaljen mržnjom prema Srbima, ali istodobno i *gay* koji se odijeva u ženu, biva pretučen te ga njeguje supruga susjeda Srbina. *Ustav RH* zahvaća šire mentalno stanje nacije u Hrvatskoj danas s vjerskim, ideološkim, spolnim i inim netrpeljivostima, prebrojavanjem krvnih zrnaca (Njegić).

S igrano dokumentarnim filmom *Dnevnik Diane Budisavljević* (2019.) redateljice Dane Budisavljević hrvatska se kinematografija

dosad najviše približila vlastitoj inačici *Schindlerove liste*. Šokantne arhivske reportažne, dokumentarističke crnobijele snimke omogućuju redateljici i publici da u jednom navratu posjete logor i iskuse užas. Tijekom Drugog svjetskog rata i vladavine NDH, ova žena je spasila više od deset tisuća srpske djece iz koncentracijskih logora pod ustaškom vlasti, potom uz pomoć crkve udomljene i posvojene od hrvatskih obitelji po gradovima i selima (Njegić).

Iz navedenih primjera vidljivo je da se hrvatska kinematografija višestruko, intenzivno i kompetentno bavila temom nasilja i mučenja, od povijesnih (od Drugog svjetskog do Domovinskog rata) do suvremenih tema (teror prema seksualnim manjinama u hrvatskom društvu, navijačko huligansko nasilje), i da su obradom tih tema nastala neka od najdojmljivijih filmskih ostvarenja tog razdoblja. Hrvatski redatelji prepoznali su važnost tih problema za hrvatsko društvo i aktivno se angažirali na tome da ih dojmljivo umjetnički prezentiraju, što je prepoznala i vrednovala i hrvatska filmska kritika.

Zlatko Vidačković, FILMOVI.hr, 26. prosinca 2020.

Napomena: Dopušteno je prenošenje sadržaja ovog feljtona uz objavu izvora i autora